

6. ORGANIZAČNÉ A ÚZEMNÉ USPORIADANIE CIRKVI

Cieľ

Cieľom je predstaviť organizačné usporiadanie Cirkvi tak vo Vatikáne ako aj v miestnych podmienkach. Pre tie je dobré si napomôcť porovnaním so štátnym usporiadaním (štát – celá cirkevná provincia; kraj – časť provincie napr. východná alebo západná časť; vyšší územný celok (župa) – diecéza; okres – dekanát; obec – farnosť; osada - filiálka). Je potrebné rozlišovať sviatosť posvätného rádu, na základe ktorej je potom niekto vysvätený za biskupa, kňaza, diakona. A od tohto odlišovať rôzne ďalšie menovania napr. za kardinála, metropolitu, farára, kaplána a pod., poprípade i ďalšie čestné menovania za dekana, kanonika, preláta, monsignora atď.

Obsah

Zaľadiac sa na mapu sveta, ihneď náš pohľad zaujmú jednotlivé svetadiely. Tieto svetadiely sa potom delia na jednotlivé štáty a kráľovstvá. A mnohé tieto štáty sú potom rozdelené na jednotlivé kraje, okresy a miestne obecné úrady.

Ak táto téma chce osvetliť organizačné usporiadanie Cirkvi, toto spomenuté rozdelenie nám môže napomôcť pri jej objasnení. Cirkev je katolícka, to jest univerzálna. Jej veriaci sa vyskytujú na všetkých obývaných svetadieloch. Celú Cirkev riadi, vedie a spravuje rímsky pápež, ktorý v súčasnosti sídli vo Vatikáne. **Vatikánsky štát** bol zriadený Lateránskymi dohodami v r. 1929 ako mestský štát o rozlohe približne 44 hektárov. Je to malé územie, ktoré sa nachádza v centre hlavného mesta Talianskej republiky v Ríme. Má svoju zvrchovanú nezávislosť a autoritu. Na čele ako najvyšší predstaviteľ tak Cirkvi ako i Vatikánu stojí pápež. Táto štátotvorná neutrálna samostatnosť má zabezpečiť pre vedenie Cirkvi nezávislosť a slobodu od akéhokoľvek štátneho útvaru. Cirkev sa totiž neviaže na žiadny štát ani politický systém. Vatikán, niekedy označovaný ako *Svätá Stolica*, na základe uznania medzinárodného práva má nadviazané s jednotlivými štátmi sveta diplomatické zastúpenie – čo zabezpečuje vzájomné uznávanie sa a spoluprácu – v r. 2004 mal Vatikán diplomatické zastúpenie so 174 krajinami. Táto spolupráca a vzájomné rešpektovanie môže viesť medzi Vatikánom a vládou niektorého suverénneho štátu k osobitnej medzinárodnej zmluve o postavení Cirkvi v spoločnosti, ktorá sa označuje ako **konkordát** (z lat. concordia = jednomyselnosť). Slovenská republika takýto konkordát podpísala v r. 2001. Táto spolupráca medzi Vatikánom a jednotlivými štátmi je vyjadrená tiež vzájomnou výmenou veľvyslancov. Diplomacký reprezentant typu veľvyslanca, ktorý zastupuje pápeža pred štátom i pred miestnou cirkvou danej krajiny sa nazýva oficiálne nazýva **nuncius** (lat. posol). Pred

nástupom na daný post býva nuncius vysvätený za biskupa a povýšený na titulárneho (čestného) arcibiskupa.

Čo sa týka organizačného usporiadania, **rímskemu pápežovi v čase jeho pontifikátu** (= historické a časové obdobie úradu pápeža) v jeho najvyššej pastierskej a učiteľskej úlohe pomáhajú osobitné **kongregácie**. Kongregácia je administratívnym oddelením riadiacej štruktúry Svätej Stolicy, čosi ako ministerstvá moderných štátov. Okrem štátneho sekretariátu, ktorý má na starosti záležitosti Vatikánskeho štátu má na starosti aj koordináciu všetkých 10-tich kongregácií (napr. Kongregácia pre svätorečenie; pre náuku viery; pre evanjelizáciu; pre biskupov; pre klérus; pre východné cirkvi; pre semináre; pre sviatosti...). Na čele každej kongregácie stojí **prefekt** (lat. *praefectus* = dozorca, predstavený), ktorý je zvyčajne menovaný za kardinála.

Osobitný pápežov poradný zbor tvoria **kardináli**, ktorých do tejto hodnosti vymenúva sám pápež. Oslovenie kardinála je slovom *Eminencia*. Všetci kardináli tvoria **kardinálsky zbor**, ktorého medzi hlavné úlohy patrí po smrti pápeža voľba nového. Za kardinála bývajú vymenovaní významní biskupi z jednotlivých krajín celého sveta. Veľmi výnimočne bývajú za kardinála menovaní i starší kňazi, ktorí výrazne vynikli v duchovnej alebo teologickej oblasti. Právo voliť nového pápeža majú všetci kardináli, ktorí nepresiahli vek 80 rokov svojho života. Po tomto veku im hodnosť kardinála naďalej ostáva, avšak strácajú právo voľby.

Tak ako je svet rozdelený na jednotlivé krajiny, tak podobne i Cirkev je organizačne usporiadaná. **Cirkevnou provinciou** sa nazýva územný celok Cirkvi, ktorý je zväčša totožný so štátnymi hranicami danej krajiny. Pokiaľ je veľký, býva rozdelený na viaceré časti provincie (napr. na západnú a východnú provinciu). Provinciu tvoria viaceré susedné diecézy. **Diecéza** (gr. *dioikein* – viesť domácnosť) alebo iným slovom biskupstvo, je cirkevným územím, na čele ktorého stojí **diecézny biskup**. V prípade veľkej diecézy sú diecéznemu biskupovi ako spolupracovníci menovaní **pomocní biskupi**. Oslovenie biskupa je slovom *Excelencia*. Vo východných cirkvách sa diecéza nazýva *eparchia* a biskup *eparcha*. Všetci biskupi pre lepšiu vzájomnú spoluprácu vytvárajú organizačnú inštitúciu, ktoré poznáme pod názvom **konferencia biskupov** danej krajiny. Viaceré diecézy vytvárajú provinciu. Biskup najdôležitejšej z týchto diecéz sa nazýva **arcibiskup – metropolita** (gr. *meter* = matka, *polis* = mesto), pretože pod svojou dušpastierskou správou nemá len svoju **arcidiecézu**, ale v niektorých otázkach je zodpovedný aj za všetky ďalšie diecézy, ktoré sú na území jeho provincie. Znakom arcibiskupa – metropolitu je tzv. **pálum** – je to vlnený biely pás, ozdobený šiestimi krížikmi, ktorý arcibiskup nosí okolo krku a má spredu a zozadu dva

visiace pásy. Keď je v krajine viacero metropolitných arcibiskupov, jeden z nich je obyčajne vymenovaný ako **metropolita – prímás** (lat. *primus* = prvý). V mimoriadnych prípadoch môže byť aj diecézny biskup, ktorý nie je metropolitom menovaný za arcibiskupa, keďže však nespravuje arcidiecézu, označuje sa toto menovanie za čestné, a preto sa nazýva **titulárnym** (čestným) **arcibiskupom**. Všetky tieto menovania sú z rozhodnutia pápeža. Z rozhodnutia pápeža je vybraný kňaz vysvätený za biskupa. Ostatné menovania – to jest za kardinála, metropolitu, titulárneho arcibiskupa – neplynú zo sviatosti, ale sú len administratívneho menovacieho charakteru.

Diecézu vytvárajú viaceré farnosti. **Farnosť** je najmenšia cirkevná územná a administratívna jednotka s vlastným farským kostolom a kňazom. Do farnosti môže byť zahrnutá jedna alebo i viaceré obce. Pokiaľ farnosť tvoria viaceré obce, tá obec, v ktorej je kostol či kaplnka, avšak nie je tam fara, sa nazýva **filiálka** farnosti (lat. *filia* = dcéra). Veľké mestá sú zas rozdelené na viaceré farnosti. Pastoračnú starostlivosť veriacich, ktorí žijú na území farnosti, vykonáva biskupom poverený kňaz, ktorý je menovaný za **farára**. Pri väčšej farnosti je daný farárovi ku spolupráci ďalší kňaz (respektíve kňazi), ktorý je menovaný za **kaplána**. Prípadne k ďalšej spolupráci môže byť biskupom do farnosti menovaný tiež **diakon**.

Viaceré susedné farnosti (približne 8-15) vytvárajú tzv. **dekanát**. Je to organizačná jednotka časti diecézy, aby sa napomohlo pri lepšej spolupráci medzi blízkymi farnosťami. Na čele dekanátu stojí jeden z farárov, ktorý je biskupom menovaný za **dekana**. Tak ako biskupi môžu byť poctení čestný titulom *kardinála* alebo *arcibiskupa*, tak podobne kňazi môžu dostať za zásluhy čestné menovanie, ktoré nie je na základe svätenia, ale na základe administratívneho čestného menovania – napríklad titul *prelát* (pápežské menovanie pre vyššieho cirkevného hodnostára), *monsignore* (pápežské menovanie – skratka msgr., mons., ktorou sa označujú i všetci biskupi), *kanonik* (kňaz *kapituly* = osobitná skupina význačných kňazov, ktorí sú zhromaždení zväčša pri biskupskom chráme), *titulárny dekan* (čestné menovanie zaslúžilému kňazovi) a pod.